כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת כי תצא ■ ו' אלול תשפ"ו ■ 19.08.2026 ■ גליון מס' 904

בעקבי רלב"ג

/ הרב פרופ' נריה גוטל

אחד "הפערים" היותר ידועים בין דבר-המקרא ובין פרשנות חז"ל, מוסב על הנאמר בפרשתנו בנוגע לחייב מלקות: "ארבעים יכנו" (דברים כה, ג), בעוד שהלכה היא בידוע: "כמה מלקין אותו - ארבעים חסר אחת" (משנה מכות פ"ג מ"י). קולמוסים רבים השתברו לפשרו של אותו פער, ומובן מאליו שגם רלב"ג נתן לכך דעתו. לדידו, פרשנות חז"ל הכרחית להיאמר לפי פשוטו ולפי הגיונו של מקרא, והיא דווקא תואמת לו להפליא.

רלב"ג מקדים שתי הנחות. ראשית, הוא מפנה תשומת-לב לפסוק קודם (שם שם, ב), בו נאמר "והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר" - "כדי רשעתו" מדייק רלב"ג - לשון יחיד. רוצה לומר, שענישת המלקות אינה אחידה לכל עבריין, אלא "מתחלפת" בין לוקה ללוקה, וזאת לפי חומרת העבירה. שנית, ודאי שאין שום מקום להכות מעבר לרף שנקבע, שהרי על כך ציוותה התורה מפורשות: "לא יוסיף", ואף הזהירה: "פן יוסיף". מעתה, לאור שני נתונים אלה, חייב אתה לומר ש"ארבעים יכנו" הוא רף מקסימלי: עד ארבעים יכנו.

ואם תשאל, האם "עד" זה הוא עד-בכלל או לא-עד בכלל? דומה שהתשובה מתבקשת:

> "...הנה יחוייב מפני הספק שלא נכהו יותר משלושים ותשע הכאות... ועוד, שאם הודינו שהדבר ספק, הנה מפני הספק ראוי שנשפוט בו להקל למוכה, כדי שנישמר מלהטיל עליו מהעונש יותר ממה שהגבילה אותו התורה".

מכאן שפשוטו של מקרא והגיונו, מורים בעליל שהרף העליון לא יכול להיות ארבעים אלא "עד ארבעים".

או-אז עולה מן הסתם שאלה: אם כן למה לא כתב המקרא מפורשות את המילה "עד"! רלב"ג מבהיר שמדובר בסגנון שאינו זר למקרא. אדרבה, לאמיתו של דבר "כמוהו רבים בתורה ובדברי הנביאים".

ואכן רלב"ג עצמו עושה לא פעם שימוש בדרך זו של פרשנות, לעיתים תוך הפנייה לפרשתנו. להלן שתי דוגמאות:

הראשונה, ממשך גלות מצרים (שמות יב, מ):

> "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה - תחסר מילת "עד"; וככה 'ארבעים יכנו' (דברים כה, ג), שהרצון בו: עד ארבעים יכנו, כמו שנבאר שם בגזרת ד'. והנה הרצון בזה הוא שישראל ישבו במצרים עד ארבע מאות ושלושים שנה...".

השנייה, ממשך שהות בני ישראל במדבר (במדבר יד, לג-לז):

> "ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה - רוצה לומר עד ארבעים שנה מעת יציאת מצרים. והנה אחרם ד' יתעלה שם עד ארבעים שנה, כדי שלא ימיתם בזולת עיתם; כי הקטנים שבהם, שהיו אז מבן עשרים שנה ומעלה, יהיו להם קרוב לששים שנה בעת ההוא, ואיננו זר אם ימותו אלו בהיותם קרובים להיות להם ששים שנה, כי אשר היו אז בני עשרים שנה היו מעטי-המספר. ואולם מוציאי הדיבה רצה ד' יתעלה שימותו תכף, לפרסם שכבר נענשו על זה המרי".

הנה כי כן מתברר, שפרשנות חז"ל הגורסת כי "ארבעים יכנו" מכוון לשלושים ותשע, גם מתחייבת מפשוטו ומהגיונו של המקרא עצמו, וגם תואמת סגנונה של תורה. ■

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

לא יהיה לך בכיסך
על פי רוב אין התורה אוסרת אלא את מעשה האיסור עצמו בלבד, ואילו...
המשך בעמ' 2

לא תעשק שכיר
הדרך לבניית הבית
בספר דברים, כל הפסוקים כתובים על הסדר, כך שעניין סמוך לחברו...
המשך בעמ' 2

המצוות כהשקפת עולם
פרשתנו מרובה במצוות ועובדה זו מובילה אותנו להתבונן במבט-על...
המשך בעמ' 4

בדידי הווה עובדא
זורע צדקות מצמיח ישועות
באחד מגיליונות 'בסוד שיח' פרסמתי שאשתי עוסקת בשידוכים לשם...
המשך בעמ' 4

שביבים

- כי תצא למלחמת היצר
- שנה ראשונה לנישואין
- לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו
- ונתן לה ספר כריתות
- נקי יהיה לביתו שנה אחת, ושימח את אשתו אשר לקח
- כי תחבוט זיתך, לא תפאר אחריך
- זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך, בצאתכם ממצרים

המשך בעמ' 5

לא יהיה לך בכיסך

/ הרב יעקב הלוי פילבר

על פי רוב אין התורה אוסרת אלא את מעשה האיסור עצמו בלבד, ואילו את ההרחקה מן העבירה, את עשיית הסייג לתורה, השאירה התורה לחכמים, כמו שאמרו אנשי כנסת הגדולה: "ועשו סייג לתורה" (אבות פ"א מ"א). עשיית הסייג נרמזה בתורה בכתוב: "ושמרתם את משמרתי - עשו משמרת למשמרתי" (מו"ק ח א) אבל אינה אי"ה מפורש. ועם זאת ישנם איסורים שהתורה לא הסתפקה במעשה האיסור עצמו אלא הרחיבה אותו והוסיפה לצדו גם הרחקה ממנו, כמו באיסור עריות שהתורה ציותה: "לא **תקרבו** לגלות ערווה" (ויקרא יח ו) ועל כך אמרו **במדרש** (שיהש"ר טז): "אמר הקב"ה אל תאמר הואיל ואסור לי להשתמש באשה, הריני תופסה ואין לי עוון, הריני מגפפה ואין לי עוון, או שאני נושקה ואין לי עוון, אמר הקב"ה כשם שאם נדר נזיר שלא לשתות יין, אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין, אף אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר, וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו מביא מיתה לעצמו". ועל ההרחקה הזו כתב **הרמח"ל** בספרו 'מסילת ישרים' (פרק יא): "והבט מה נפלאו דברי המאמר הזה, כי המשיל את האיסור הזה (ההתקרבות לערווה) לנזיר, אשר אע"פ שעיקר האיסור אינו אלא שתיית יין, הנה אסרה לו התורה כל מה שיש לו שייכות עם היין. והיה זה לימוד שלימדה תורה לחכמים איך יעשו הם סייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתה".

עשיית סייג לא נאמרה בתורה רק במצוות שבין אדם למקום, אנו מוצאים אותה גם במצוות **שבין אדם לחברו**, די להזכיר את הכתוב: "מדבר שקר תרחק" שהתורה לא אסרה רק את השקר עצמו, אלא ציותה להתרחק מכל דבר הנראה כמו שקר. ועל הדרך הזו ציותה התורה (ויקרא יט לה-ו): "לא תעשו עול במשפט, במידה במשקל ובמשורה, מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם". ועד כמה הקפידה התורה על עיוות האמת, מדייק ה'משך חכמה' מהכתוב הקושר את עיוות המשקל בעשיית עוול במשפט, שהכוונה היא שאפילו אם פלוני גזל ממך ואתה יכול להשיב לעצמך את סכום הגזלה בדרכי מרמה, כמו שימוש במידה או משקל מזויפים, אסור לעשות זאת, אפילו שהוא לפי המשפט צודק, מפני שיש בו עוול. והנה התורה לא אסרה רק את עשיית העוול בפועל, אלא הרחיבה את האיסור ואמרה: "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה, לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה, אבן שלימה וצדק יהיה לך איפה שלימה וצדק יהיה לך". שהאיסור הוא עוד לפני מעשה העוול בפועל, שהמשהה אותם עדיין לא השתמש בהם, כמו שכתב **הרמב"ם** (הל' גניבה פ"ז ה"ג): "כל שמשהה בביתו או בחנותו מדה חסרה או משקל חסר עובר בלא תעשה, שנאמר: 'לא יהיה בכיסך', ואפילו לעשות המידה עביט של מימי רגלים אסור - שאע"פ שאין זה לוקח ומוכר בה שמא יבוא מי שאינו יודע שהיא חסרה וימדוד בה".

והנה בשולי האיסור הזה מוסיפה התורה ואומרת: "למען יאריכו ימיך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך, כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה, כל עושה עול". בתוספת הזו מודיעה לנו התורה שני דברים: **האחד**, שהבטחת היישוב היהודי בארץ ישראל מותנית בשמירה על יחסים הוגנים בין אדם לחברו. שלא נעשה עוול ושלא נעשוק איש את רעהו, שנהיה הגונים במשא ובמתן איש עם זולתו. והדבר **השני**, שלא נטעה לחשוב כאותם שטענו לגבי אדם שנתפס מצית בשבת בתי זימה, ובאש שהעלה גרם למיתתן של ארבעה נשים, שאדם זה אינו דתי, שהרי נתפס בשבת כשהוא נוהג במכונית ומבקש להצית אש. כאילו אם היה עושה זאת בימי חול היה אפשר לראותו כדתי. ועל כך באה התורה ומדגישה לנו שרק מי שמחלל שבת או שאינו אוכל כשר או שאינו מניח תפילין וכדומה הוא אינו דתי, אלא גם מי שמרמה את זולתו, ואפילו אם הוא עדיין אינו מרמה בפועל אלא שיש בביתו אמצעים לעוות את המקח והממכר, גם הוא "תועבת ה' אלקיך", שאין להכילו בכלל מאמיני ה'.

לא תעשק שכיר
הדרך לבניית הבית

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בספר דברים, כל הפסוקים כתובים על הסדר, כך שעניין סמוך לחברו;[1] כל פרשה ופרשה נכתבה על הסדר הזה בדווקא, בכדי שנראה ונבין כיצד עניין גורר עניין. בין אם זה מצווה הגוררת מצווה, ובין אם להפך.

התורה מתחילה לתאר את ענייני הקמת הבית ונשיאת האישה, דווקא בתיאור של מצב כיצד הדברים אינם עולים יפה. עד כדי כך, שהאדם אף מצווה לגרש את אשתו, אם מצא בה ערוות דבר חלילה.[2] אך אין זו האמת הצרופה, שכן האיש השני המבקש לשאת אותה, יינזק בעצמו בכך שלא יחיה;[3] היה עליו לדעת, שאינו אמור לקחת אישה שכזו.[4]

גם אם האיש הראשון מנסה להשיבה, התורה אוסרת עליו זאת, למרות המצווה שיש בדרך כלל, להחזיר גרושתו. זו אסורה לו, כיוון שהייתה לאיש אחר, ונטמאה לו בזאת.

בדרך תיאור הדברים האלו, התורה מראה לנו כיצד לעיתים האדם עלול להיחפז ולנקוט במעשים שיגרמו לו הפסד עולמי. לו החכים והשכיל להחזיק את שבידו - לא היה מגיע לכל זאת.

ויש בדבר עוד עניין שמבקשת התורה לחנך בו את האדם, שלא ינהג בעניינים אלו בדבר הנראה כפריצות.[5]

ולכן, אם האדם מבין זאת, והוא לוקח אישה החדשה לו,[6] הוא גם מבין כעת, כמה חשוב הקשר האמיתי שבין איש לאשתו. הוא מבין שעליו להשקיע מחדש את כל כוחותיו בהצלחת הבניין; אין הוא מתעסק כלל עם הבנייה הכללית של האומה - לא במלחמה ולא בצרכיה,[7] משום שעל ידי הבנייה הפרטית של השנה הראשונה, הוא מייסד אדנים שיחזיקו לשנים. ולאחר אותה השנה, הוא יוכשר שוב להיות מעורכי המלחמה בעם.

אך שוב, האדם עלול להתנשא ברוחו, ולחשוב שהוא ואין בלתו. ולכן התורה מזהירה אותו, שלא יחשוב שדרך בניית ביתו, הוא יוכל לחמוס את אשר לחברו. ובמיוחד ברחיים ורכב, שהם עיקר חיות האדם - בהכנת הלחם בכל יום. גם אם הוא מלווה את השני, אל לו לגעת בכלים אלה - ככלי משכון להבטחת החזרת ההלוואה.[8]

אם האדם לא השכיל להפנים זאת, אזי הוא כגונב נפש מישראל ומשעבדו, ודבר זה עלול לגרום לצרה גדולה עד למאוד, כעניין עשרת הרוגי מלכות, שנהרגו על דרשת פסוק זה בידי ההגמון הרשע.

ואם עדיין לא הפנים זאת האדם, אזי הוא יתחיל לראות פגמים אצל השני, כדי לתרץ בעצמו את נפילתו. הוא ינסה אף לעטוף זאת בדאגה לזולתו, שלא ייענש הוא חלילה. התורה מביאה כדוגמה לזה את רצונה של מרים לשמור על משה אחיה. שלגודל מעלתו של משה, היא חטאה בכך שנתנה לו עניין הרחוק ממנו לגמרי.[9]

ואומנם, כשהאדם רואה עד להיכן הוא הגיע, בדרך כלל הוא ישוב בעצמו מקצת מדרכו הלא טובה. הוא אומנם ימשיך לשעבד את זולתו, אך יהיה זה בדרך עדינה יותר, כשיעמוד מחוץ לדלתו של הנישום, ויקבל את משכונו בכל פעם. כל כלי או חפץ של יום - עליו להחזירו בסוף הלילה. וכלי הלילה עליו להחזירם עד לשקיעת החמה.[10] הדבר הזה עצמו יגרום לזולתו לברך אותו, או לכל הפחות תגיע הברכה שוב לביתו על הדבר הזה.[11]

דבר זה הוא כהחזרת נשמת האדם על ידי הבורא, "בכל אמש ואמש".[12] ולא יקשה בעיני האדם, לעשות טוב עם זולתו בכל עת ועת. אך אם אז האדם מתחכם ומנסה להרוויח במעט על חשבון זולתו, כשהוא עושק את השכר מאיתו, ואין זה משנה אם הוא עני או אביון, אחיך או גר תושב, על כולם הזהירה התורה, שנשים עינינו לטובה שעושה העני עם בעל הבית. שלולי עבודתו - כל עושרו של בעל הבית לא היה מגיע אליו. שכן הוא עלה באילן וסיכן נפשו בגג חברו,[13] ולכן יש לשלם את שכרו מייד עם גמר הפעולה, ביום או בלילה.

אם אינו משלם את השכר בעיתו, יותר מכול עלול הדבר להביא את הרעה על האדם. שכן, צעקת העשוק ודמעתו עלולים למהר את הדין על מי שפעל כך. ואף אם לא יצעק העשוק, הקב"ה לא ישתוק על מעשה העוול.

ואז, עלולים למות הבנים בחטאי האבות ולהפך, הגם שאין זה קורה בדרך כלל במשפטי התורה. דבר זה אף עלול לגרום לאדם, לעוות את הדין לגמרי.

ישנה עצה יעוצה היכולה למנוע כל זאת; אם נשכיל להפנים מהיכן באנו ומה היה מעמדנו עד אתמול. הן בעצם יציאתנו מבית העבדים שבמצרים, והן ביציאת ישראל מכל הגלויות שבהן הוא היה במהלך הדורות.

כשם שהקב"ה הבליג ונתן לנו מטובו, גם כשאולי לא היינו מספיק ראויים לכך, כל עצם הפדייה, באה בכדי שנטמיע רגש זה בתוכנו.

וכך, גם כאשר נקצור את קצירנו או נחבוט את זיתנו, לא נמנע מלתת למי שאין לו, שכן כולנו בני איש אחד אנחנו.

ובימי אלול אלו, שבים ועולים דברי כיבושיו של הנביא חגי לעם ישראל. בנאום התוכחה אשר נשא באוזניהם בראש חודש אלול,[14] כשראה שהם אומנם יושבים בבתיהם ומנהלים כלכלה של בעלי מעמדות, אך בכל הקשור להשלמת בניית המקדש הם העדיפו שלא לנקוט בכל פעולה שהיא, ואמרו: 'לא עת בא עת בית ה' להבנות'.[15] וזאת משום שהם דימו שקודם יהיו אותות ומופתים, ושקט בארץ, כדרך שהיה בימי שלמה. וכל עוד הם אינם רואים זאת בעיניים, אין זו העת לשוב ולקומם את הריסות המקדש.[16]

חגי מוכיח אותם על כך, שכן את בתיהם הם ידעו לבנות, ולכן זו ההוכחה שגם עת בניית בית ה' הגיעה. וביחד עם ההתעסקות בבניית המקדש תשוב הברכה לשרות במעשי ידיהם.

אף אנו בימינו, נתקן דרכינו ונשוב לדרוש לציון. ובזה ישוב מקדש לתוכנו, כשנשוב להיות כאישה השבה אל בעלה הראשון.[17]

1 - סמוכים מן התורה מנין, שנאמר 'סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר'. ואפילו לרבי יהודה דלא דריש סמוכים, במשנה תורה (ספר דברים) דריש - יבמות, ד.

2 - **כי מצא בה ערות דבר** מצוה עליו לגרשה שלא תמצא חן בעיניו. ס"א מצוה שלא תמצא חן בעיניו - רש"י דברים כד, א

3 - **ושנאה האיש האחרון** הכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו קוברתו שנאמר 'או כי ימות' - שם, ג

4 - **לאיש אחר** (גיטין, צ) אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה - שם, ב

5 - וטעם הלאו הזה כדי שלא יחליפו נשותיהן זה לזה, יכתוב לה גט בערב ובבוקר היא שבה אליו. וזה טעם 'ולא תחטיא את הארץ' כי זה סבה לחטאים גדולים. ובספרי (תצא, קלו) 'ולא תחטיא את הארץ' להזהיר בית דין על כך - רמב"ן דברים כד, ד

6 - **אשה חדשה** שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה. פרט למחזיר גרושתו - רש"י דברים כד, ה

7 - **ולא יעבור עליו** דבר הצבא **לכל דבר** שהוא צורך הצבא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים. אבל החוזרים מעורכי המלחמה על פי כהן, כגון בנה בית ולא חנכו או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי, סוטה מג) - שם

8 - **לא יחבול** אם בא למשכנו על חובו בבית דין, לא ימשכננו בדברים שעושים בהן אוכל נפש (בבא מציעא, קיג) - שם, ו

9 - היא אזהרה מלדבר לשון הרע יצוה במצות עשה שנזכור העונש הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה שלא דברה אלא באחיה גמול חסדה אשר אהבתו כנפשה ולא דברה בפניו שיבוש ולא בפני רבים רק בינה לבין אחיה הקדוש בצנעה וכל מעשיה הטובים לא הועילוה גם אתה אם תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי לא תנצל - רמב"ן דברים כד, ט

10 - **כבוא השמש** (בבא מציעא, קיד) אם כסות לילה הוא, ואם כסות יום החזירהו בבקר. וכבר כתיב בואלה המשפטים (שמות, כב) 'עד בא השמש תשיבנו לו' כל היום תשיבנו לו, וכבוא השמש תקחנו - רש"י דברים כד, יג

11 - **וברכך** ואם אינו מברכך מכל מקום, 'ולך תהיה צדקה' - שם

12 - אמר הקב"ה כמה אתה חייב לי והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשב טול והשב - רש"י שמות כב, כה

13 - **ואליו הוא נושא את נפשו** אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונתלה באילן - רש"י דברים כד, טו

14 - בשנת שתים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש היה דבר ה' ביד חגי הנביא אל זרבבל בן שאלתיאל פחת יהודה ואל יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול לאמר - חגי א, א.

15 - שם, ב.

16 - **העם הזה אמרו לא עת** שהיה מקובל ביד האומה מפי הנביאים שלפני הגאולה האמיתית צריך שיהיו מופתים בשמים ובארץ ושיהיה מלחמת גוג ומגוג, כמו שנבאו כל הנביאים שנבאו על אחרית הימים, והם ראו שבעת ההיא לא היה שום דבר מן ההכנות שצריכים להיות קודם הגאולה, אמרו 'לא עת בא עת' רצונו לומר שעדיין לא יש העת שהיא הכנה על ביאת העת שיבנה בית ה', ואיך נאמר שבא עת הבנין אם עדיין לא יש העת שצריכה להיות קודם הבנין, עת האותות והמופתים, וגם שתנאי הבנין שיהיה להם מנוחה מן האויבים תחלה כמו שהיה בעת בנין בית שלמה, וגם עת המנוחה לא הגיע שהם משועבדים למלכי מדי ופרס, ועת הגאולה צריך להיות קודם עת הבנין - מלבי"ם חגי א, ב.

17 - כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה' - ישעיהו נד, ז בהפטרת הפרשה.

המצוות כהשקפת עולם

/ הרב ידידיה נוימן

פרשתנו מרובה במצוות ועובדה זו מובילה אותנו להתבונן במבט-על על משמעותן של המצוות. עצם המשמעת לציווי האלוקי הוא רובד אחד, ורווחים מקומיים של תיקון אישי וחברתי הם רובד נוסף, שבו עוסקים רבות ספר החינוך והרמב"ם בספר המצוות שלו.

השפת אמת (תרנ"ה) הולך בעקבות המהר"ל ומציע רובד נוסף ומשמעותי ביותר למצוות. הוא מפרש את מאמר חז"ל 'רצה הקדוש ברוך לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות', שתכלית המצוות לחולל תהליך עומק של העלאת העולם החומרי וחשיפת המדרגה האלוקית שמסתתרת בעולמנו שלנו. כל מצווה ומצווה נועדה להוציא אל הפועל את המשמעות הרוחנית הקיימת בסיטואציה או בחפץ היומיומי והגשמי.

יתירה מזו, מוסיף השפ"א, כשהאדם מקיים מצווה ומעורר את המימד הרוחני שבדבר הוא מעורר עליו את הרחמים האלוקיים. הקב"ה מתמלא ברחמים כלפי מקיים המצוות משום שבמעשיו ובבחירתו המודעת הוא חיבר את עצמו אל המימד האלוקי שמציאות. בחירה זו וחתירה זו אל הרוחני והנשגב שבמציאות מאירה באור חדש את מקומו של האדם בעולם. מאדם ששקוע בגשמיות ומנותק בחייו משם שמיים הוא הציב את עצמו כמי שבוחר באלוקי וברוחני. בחירה זו לכשעצמה מחברת ומדבקת אותו אל האלוקי, עד כדי שהוא חוסה בצילו וזוכה להמתקה ולסליחה.

הסתכלות שכזו על המצוות מציבה בפני האדם אתגר אמיתי ומהותי ביותר. אין כאן ציפייה רק למשמעת וציות או אפילו להסכמה לתהליך של תיקון והשלמה. הקדוש ברוך מצפה מאיתנו לכונן מבט רוחני על המציאות. כשהאדם מקיים מצוות תפילין הוא לא רק ממשש ציווי אלוקי אלא אמור לבנות בתוכו מבט אלוקי מחודש מכוח המעשה של הנחת תפילין.

כשהאדם בונה בעצמו מבט שכזה, השאלה מה יוצא לי מזה מקבלת משמעות אחרת לגמרי. השאלה מה השכר שמובטח בקיום המצווה ומה העונש אם חלילה נתבטל ממנה יוצאת מגדר הפנקסנות והכדאיות ונוסקת פתאום לשאלה באיזה עולם האדם חי. אדם שמקיים מצווה חיבר את עצמו למבט האלוקי על המציאות וממילא שכר המצווה שהוא מקיים הוא במצווה הבאה שתבוא ממילא, שהרי קיום מצווה איננו מעשה או הישג נקודתי אלא כינון השקפת עולם.

ניתן אולי לבאר שזו גם הסיבה לכך שדווקא רגע לפני הכניסה לארץ הקדוש ברוך הוא מעמיק ומרחיב את עולם המצוות. החיים בארץ פירושם עליית מדרגה בחיי האומה ובעיקר בכך שמצופה מאיתנו לייסד תרבות וצורת חיים ייחודית לנו, כזו שמושתתת על החיבור לקדוש ברוך הוא בכל רבדי המציאות. לכן, יש לצייד אותנו במצוות וכמה שיותר, יותר טוב.

על דרך זו היה מבאר הרב יהושע צוקרמן זצ"ל, את הפסוק 'כל מצוותיך אמונה'- המצוות מהדהדות את המציאות האלוקית שבעולם ובונות יחד עולם שלם של אמונה. אין כאן פרויקט כמותי מצומצם של עוד ועוד מעשים טובים אלא יש כאן שאיפה למדרגת חיים שלימה. לכן כשנכנסים לארץ חשוב לשקף לאומה את המטרה הגדולה בשלמותה.

■

בדידי הווה עובדא

זורע צדקות מצמיח ישועות

באחד מגיליונות 'בסוד שיח' פרסמתי שאשתי עוסקת בשידוכים לשם מצווה וצירפתי לפרסום את מס' הטלפון שלה. אני חייב להודות שאשתי לא הוצפה בפניות ומעט התאכזבתי. עברו שבועות ופרסמתי פנייה אישית, הפעם בנושא צדקה וחסד. קבלתי על עצמי לממן טיפול שיניים מורכב ויקר לאדם שלא היה יכול לעמוד בתשלום. הצלחתי לאסוף חלק מהסכום הנדרש ע"י פניות ישירות לבני משפחה ולמכרים, אבל עדיין היה חסר סכום נכבד וקיוויתי להיעזר בקוראי 'בסוד שיח'. לפנייה הזאת הגיעו תגובות, אבל רוב התרומות היו בסכומים פעוטים ועדיין חסר סכום גדול להשלמת התשלום. והנה, קבלתי טלפון מאישה שגרה בעיר קרובה שאמרה

שהיא מבקשת לתרום עבור טיפול השיניים. כיוון שהיא מתעתדת להיות ברעננה בקרוב, כך אמרה, היא מציעה שנתאם פגישה ואז תעביר את התרומה.

אשתי קבעה אתה פגישה והאישה נתנה לה סכום נכבד שבדיוק כיסה את כל הפער שהיה חסר. וכנהוג במפגשים בין אנשים, שוחחו האישה ואשתי על דא ועל הא. לפתע אמרה האישה: בעלך פרסם פעם שאת עוסקת בשידוכים. זה עדיין אקטואלי? אשתי ענתה בחיוב. אני אלמנה כבר שנים רבות, אמרה האישה, ועכשיו, בגילי המתקדם (72), אני חשה בבדידות יותר ויותר. אני חברה בקבוצה של שדכניות ווטסאפ לדתיים, ענתה אשתי, ויש לנו קבוצה הנקראת 'פרק ב'. שלחי לי את פרטיך ואעלה אותם בקבוצה. כאן המקום לציין שהשידוכים דרך קבוצות ווטסאפ, ושידוכים בכלל, אכן קשים כקריעת ים-סוף ואשתי לא תלתה הרבה תקוות בפרסום הזה. אולם, לקב"ה היו תוכניות אחרות. מיד לאחר פרסום פרטיה של האישה, קבלה אשתי תגובה משדכנית אחרת מהקבוצה ובה כתבה שיש לה מועמד שנראה מתאים והיא מבקשת להמשיך בבירורים. הבירורים משני הצדדים נעשו. הגבר והאישה נפגשו, בני המשפחות שלהם נפגשו וראו כולם "כי טוב". בס"ד התקיימה חתונה שמחה באולם צנוע ברעננה כשאת הכלה הובילו לחופה שתי השדכניות המאושרות ואת החתן הובלתי אני עם בן משפחה שלו.

על הסיפור הזה אפשר לומר **"זורע צדקות - מצמיח ישועות"**!

שביבים / לע"נ שאול שיף

כי תצא למלחמת היצר

"כי תצא למלחמה על אויבך" - יש אומרים כי במלחמת היצר מדבר הכתוב. ואכן ניתן לראות בהדרכה זו, של "דברה תורה כנגד יצר הרע", את הדרך להתמודדות עם היצר הרע - אויבו הגדול של כל אדם.

הפרשה עוסקת בחייל הפוגש אשת יפת תואר ואינו מסוגל לכבוש את יצרו. לכאורה נראה שהדרכת התורה היא כניעה ליצר, בדלית ברירה. "שאם אין הקב"ה מתירה, יישאנה באיסור". אך העמקה נוספת מראה לנו כי יש כאן דרך מיוחדת במינה כיצד להיאבק ביצר הרע בדרך מתוחכמת. ושתי דעות עיקריות נאמרו בין רבותינו הראשונים בפרשה זו, של אשת יפת תואר.

לדעת הרמב"ם (הל' מלכים פרק ח'), אשת יפת תואר מותרת בשעת המלחמה; אלא שלאחר מכן נפתח תהליך ממושך: עליו להביאה לביתו, ושם עליה לבכות חודש אחד ולהמתין עוד חודשיים כאשר ראשה מגולח וציפורניה מגודלות. ומן הסתם, לא רק הוא יראה אותה במשך כל אותה תקופה. כל שכניו ומכריו יראו אותה במשך כל הזמן הזה, ינידו את ראשם וישאלו: מה קרה לו לפלוני, שלא עמד ביצרו? אדם היודע באלו תוצאות יהיה עליו לשאת כתוצאה מכך שלא יכבוש את יצרו, חזקה עליו שמתוך כך יאזור עוז להתגבר עליו. הדרכת התורה היא לא לומר ליצר "לא בא בחשבון" אלא לומר לו "כן, אבל"... הכניעה ליצר, יש בה מן ההתמכרות להנאה הרגעית מתוך חוסר אחריות כלפי העתיד. הדרכת התורה באה להשיב לאדם את האחריות על גורלו ועל מעשיו, כאשר הוא נעשה מודע לתוצאות שייאלץ לשאת בהן, לא כעונש הבא מבית הדין, אלא כחובה אישית שלו עצמו.

שיטה אחרת לרש"י במסכת קידושין (דף כ"ב ע"א) כפי שמבארים אותו בעלי התוספות שם: לדעתו, אכן אשת יפת תואר אסורה לחלוטין בשעת המלחמה, ולא הותרה אלא לאחר ביצוע כל התהליך המופיע בפרשה. אלא שעצם העובדה שהאדם יודע שהמעשה יהיה מותר לו לאחר זמן, הוא המביא אותו לריסון של הדחף המיידי. גם כאן ננקטת גישה עקיפה. מי שיצרו תוקפו ואינו יכול להתגבר עליו, אל יאמר לו: "לעולם לא" אלא "אחר כך."

וכך מקובל בפי העם, שמי שמוצא את עצמו בכעס על זולתו, ורואה שאינו יכול לשלוט בעצמו, עליו להמתין ולספור עד עשר...

(הרב עזריאל אריאל)

שנה ראשונה לנישואין

מדוע בשנה הראשונה לנישואין פוטרת התורה את החתן משירות צבאי במלחמת רשות? הרי "פרט מול כלל - כלל קודם"? התשובה לכך היא פשוטה. בניית בית על בסיס איתן הוא אינטרס ציבורי וכללי לא פחות! חיי המשפחה בישראל אינם רק ברובד הפרטי משפחתי, אלא יש בהם ממד ציבורי. לא בכדי, ברגע אינטימי של מעמד החופה והקידושין צריכים מניין בברכת החתנים, וגם בסעודות השמחה צריך מניין הכולל פנים חדשות בכל פעם. הערך הכללי של "גוי קדוש" צריך להתבטא במוקד המהותי והוא חיי המשפחה. המציאות השלמה זוהי איש ואישה יחד, כפי שמתארת התורה בבריאת העולם: "זכר ונקבה בראם, ויקרא את שמם אדם". החיבור הזה אינו קל השגה, אלא יגיע מתוך עמל ועבודה זוגית על בסיס ערכים רוחניים וכבוד הדדי. מפגש בין שני אנשים השונים כמעט בכל פרמטר אפשרי, כדוגמת: טבע, משפחה, תכונות אופי וכו', המעוניינים לגשר על הפערים ולהתאחד - חייבים לעבוד על כך. לכן השנה הראשונה אמורה לבנות יסודות עמוקים ואיתנים, שיוכלו להעמיד בניין משפחתי לתפארת! לפיכך, כאשר מעמידים שני ערכים אחד מול השני: מלחמת רשות אל מול בניית בית - הקמת משפחה גוברת. רק כאשר תהיה סכנה של פיקוח נפש, כל הערכים האחרים יתבטלו בפניה.

(הרב יוגב כהן)

לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו

מה הטעם לאיסור לחרוש בשני מינים?

נאמרו במפרשים כמה טעמים על דרך הפשט, ומהם למדים גם מוסר השכל לענייני בין אדם לחברו:

בספר החינוך, מצווה תקנ, מבואר כך: "מטעמי מצווה זו, עניין צער בעלי חיים שהוא אסור מן התורה, וידוע שיש למיני הבהמות ולעופות דאגה גדולה לשכון עם שאינם מינן, וכל שכן לעשות עמהן מלאכה, וכמו שאנו רואים בעינינו באותם שאינם תחת ידינו, כי כל עוף למינו ישכון, וכל הבהמות ושאר המינין גם כן ידבקו לעולם במיניהן".

וממשיך המחבר, שמכאן יש ללמוד לנהוג ברגישות עם בני אדם, ולא לצוותם יחד עם מי שאינם מתאימים להם: "וכל חכם לב, מזה יקח מוסר, שלא למנות שני אנשים לעולם, בדבר מכל הדברים, שיהיו רחוקים בטבעם ומשנים בהנהגתם, כמו צדיק ורשע, והנקלה בנכבד, שאם הקפידה התורה על הצער שיש בזה לבעלי חיים שאינם בני שכל, כל שכן בבני אדם, אשר להם נפש משכלת לדעת יוצרם".

טעם דומה, אך שונה מעט, כותב האבן עזרא: "והשם חמל על כל מעשיו, כי אין כוח החמור ככוח השור". וגם לפי דבריו, נמצא שהאיסור מלמד על הצורך להתחשב ביכולתו וטבעו של כל אחד ואחד.

בנוסף, יש טעם מעניין אחר המובא בראשונים, והוא, שהשור מעלה גרה, והחמור אינו מעלה גרה, ונמצא שכאשר החמור מסיים לאכול, השור עדיין מעלה גרה, והחמור סבור שהשור עדיין אוכל ומרובה מאכלו, בעוד שמאכלו שלו כבר נגמר, וכך נגרם לו צער. ובלשון בעל הטורים: "לפי שהשור מעלה גרה והחמור אינו מעלה גרה, וכשיראה שהשור מעלה גרה, יהיה סבור שהוא אוכל, ומצטער", ובאופן דומה כותבים גם ראשונים רבים נוספים (ר"י קרא, דעת זקנים ועוד).

ועל דרך מוסר השכל רגילים ללמוד מכך בקל וחומר לבני אדם, וכפי שמובא בבאר הפרשה תש"פ - "וביארו בעלי התוספות בדעת זקנים, כי טבע השור שהוא מעלה גרה ולועס את מאכלו זמן רב יותר מהחמור שאינו מעלה גרה. וכאשר יחרשו שניהם יחדיו ויהיו סמוכים זה לזה, ישמע החמור שהשור עדיין לועס מאכל בפיו, ויחשוב שהבעלים נתן לשור יותר תבן ממנו ויבוא לידי צער ומכאוב... עתה בין והתבונן, אם בחמור הקפיד הכתוב שלא לצערו, עד כמה יש לנו להיזהר שלא לצער אדם מישראל. זאת ועוד, שהרי באמת לא קיבל השור יותר מהחמור אפילו גרגר אחד, אלא שכך נדמה לו לחמור, ובונה תילי תילים של קנאה וצער אגב דמיונותיו, ומכל מקום חס עליו הכתוב. ומכאן נלמד עד כמה עלינו להיזהר שלא יצא מכשול מתחת ידינו ותיגרם עוגמת נפש, ואף במקום שאין הצדק עם זה המצטער".

(לימוד יומי)

ונתן לה ספר כריתות

מובא בשם הגר"א, שמה שנתקבל לקרוא לספר כריתות בשם "גט", הוא משום שאותיות המילה גט, גימ"ל וטי"ת, הן שתי אותיות שאינן נמצאות זו ליד זו בשום מקום בתנ"ך כולו. דבר זה מתאים למהותו של הגט, שעניינו הפרדה.

הגר"ח קנייבסקי מקשה על כך ואומר, שמלבד האותיות גימ"ל וטי"ת, ישנם צירופי אותיות נוספים שאינם מצויים בתנ"ך כולו, כגון האותיות גימ"ל וקו"ף. ותירץ, שמכל מקום, גימ"ל וטי"ת הן האותיות הראשונות באותיות האל"ף בי"ת שצירופן יחד אינו מצוי בתנ"ך כולו.

הגר"ח קנייבסקי מביא תירוץ אחר: בסדר האלף בית, האות גימ"ל מפרידה בין האות ב' לאות ד', והאות טי"ת מפרידה בין האות ח' לאות י'. אם נצרף את כל האותיות המופרדות הנ"ל (ב', ד', ח', ו'), עולה בידינו המילה "ביחד". נמצא שאותיות גימ"ל וטי"ת הן למעשה האותיות ה"מפרידות את הביחד", ולכן המילה "גט" משמשת ככינוי לשטר הגירושין (בשם ספר יין מלכות).

נקי יהיה לביתו שנה אחת, ושימח את אשתו אשר לקח

כלומר, שנה לאחר נישואיו החתן פטור מן הצבא ומצרכי ציבור, לצורך "ושימח את אשתו אשר לקח".

בספר "להתעדן באהבתך" על הפרשה, מובא כך: "הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל רגיל היה לומר לחתנים לפני כניסתם לחופה... הגבלת הזמן של 'שנה אחת' נאמרה רק על אי היציאה לצבא ועל שאר עבודות הציבור, אך 'ושימח את אשתו' כתוב לאחר המילים 'שנה אחת', ללמדך ש'ושימח את אשתו' הוא חיוב הנמשך לכל החיים".

כי תחבוש זיתך, לא תפאר אחריך

בפסוקים אלה מצווה התורה על מתנות עניים בשדה. אך יש להבין, מה פירוש המילים "לא תפאר אחריך"? רבינו בחיי כותב כך: "אל תתפאר על העניים אם אתה מיטיב להם... והעניין, לפי שראוי לאדם שיעשה חסד ושלא יפרסמנו".

(לימוד יומי)

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך, בצאתכם ממצרים

הרב זקס זצ"ל (רבה הראשי של אנגליה לשעבר), בספרו שיג ושיח (על פרשת בשלח, במאמר "פני הרוע"), דן בשאלה מתבקשת: בכל ימי חייו של משה, תקפו העמלקים את ישראל פעם אחת בלבד. לעומתם, המצרים שעבדו את עם ישראל מאות שנים, והגיעו אף לרצח עם, כשציוו להרוג את הזכרים. לכאורה, יש להסיק מכאן שאם יש אומה שמגלמת באותה עת את הרוע והאכזריות, זוהי מצרים. והנה, בניגוד לכך, רק ביחס לעמלק נאמר "מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים" ו"מלחמה לה' בעמלק מדור דור", דבר שלא מצאנו ביחס למצרים.

השאלה מתגברת כשמעיינים כאן בפרשה (פרק כג פסוק ח), שם מצווה התורה "לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו". כיצד זה

שדווקא היחס לעמלק שונה כל כך מהיחס למצרים, כשנראה שדווקא המצרים היו גרועים הרבה יותר?!

התשובה היא, שהמצרים שיעבדו את בני ישראל מתוך פחד, כאמור בפרשת שמות (א, ט) - "הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו". אמנם נכון, שהפחד התפתח לשנאה ולשעבוד אכזר, אך בסופו של דבר, ביסוד התנהגותם עמד הפחד. מדובר (בלשון הרב זקס) ב"שחקן רציונלי". לעומת זאת, אצל עמלק, מדובר ברוע צרוף לשמו. עמלק לא נטפל לישראל מתוך פחד מעוצמתם, אלא להיפך - "ויזנב בך כל הנחשלים, ואתה עיף ויגע" . וכלשונו של הרב זקס, שם: "המצרים פחדו מבני ישראל כי בני ישראל היו חזקים. העמלקים תקפו את בני ישראל כי בני ישראל היו חלשים". הרוע הצרוף של עמלק, הוא זה שהתורה מצווה להתרחק ממנו בכל דרך, לא להתפתות להתעלם מקיומו ולא להתפתות ולנסות להשלים עמו.

(לימוד יומי)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net